

לעזר ר' 5/1

דברי תורה ודברי חכמה

207

אשה כי תזריע (יב ב)

נדרש רבי ישראל מסלנט: למה נסמכה פרשת "תזריע" שרוב רובה עניני נגעים ומצורעים, לפרשת "שמיני" שרוב רובה עניני מאכלות אסורות? משום שהנגעים באים בעיקר על עוון לשון הרע.

כ"ג
ה'ת"ר

צא וראה: בעוד שרוב בני אדם נוהרים באכילת מאכלות אסורות ובודקים הדק היטב שלא יבלעו חלילה תולעת קטנה, הרי מאידך, אין הם נוהרים בכבודו של הזולת ואיש את רעהו חיים בלעו במלתעות הלשון הרע. לפיכך סמכה תורה, לאמור: כשם שאתם נוהרים במאכלות אסורות, כך תזהרו בלשון אסורה. (ספרים).

ומסופר על היהודי הקדוש מפשיסחא שציוה פעם לרבי בונם מפשיסחא (שאחר כך מילא את מקומו) שיסע לדרך. לאן יסע? לשם מה יסע? – הרב לא ביאר והתלמיד לא הקשה. כמצות רבו, התכונן ליציאה לדרך. רבי בונם לקח אתו חסידים אחדים, הזמינו את העגלון ונסעו לדרך. נמשכה הנסיעה ורבי בונם אינו מפפק, אינו מטיל ספק בנסיעה ללא כיוון, ללא מטרה ידועה.

חלפו השעות והרעב מציק לכל. הנה הם מגיעים לכפר אחד. פונה העגלון לשביל הכפר ומכוון את הסוסים לעבר האכסניה. יורדים הם מן העגלה ונכנסים לחדר האוכל הגדול. רבי בונם מקבל לעצמו חדר סמוך, והחסידים מתכוננים להזמין סעודה. הם פונים לבעל הבית ושואלים אם יוכלו לקבל סעודה של מאכלי חלב.

מצטער מאוד – משיב בעל הפונדק – במטבחי אינני מכין כלל וכלל מאכלי חלב אלא סעודות בשר בלבד. לא ששו החסידים לאכול בשר בכפר

שאינם מכירים היטב את בעלי המקום, ועל כן החלו חוקרים ודורשים: מי הוא השוחט? איך היתה הבהמה אחר הבדיקה? האם כשרה וחלקה בלי פגם בריאה? איך מלחו את הבשר?

והנה שומעים הם קול הדובר אליהם: "חסידים חסידים", מביטים אלה החסידים סביבם ואינם רואים איש. מביטים ומחפשים – והנה מגלים הם יהודי לבוש קרעים, היושב מאחרי התנור, ואותו יהודי פונה אליהם ומוכיח: חסידים, חסידים, על מה שאתם גותנים לתוך הפה – חוקרים ודורשים אתם: מי הוא השוחט, והבשר איך הוכשר, אבל מה שאתם מוציאים מהפה, כלומר – הדיבורים היוצאים מהפה – עליהם אין לכם שום שאלה כלל? /3/ יושב הרבי רבי בונם בחדרו ושומע את דברי התוכחה של היהודי. יושב רבי בונם ומתפעל מגודל הדברים ששמע. הנה, כמה מקפיד יהודי על אוכל הנכנס לפיו, וכמה מזלזל הוא בדיבורים היוצאים מן הפה, שאיסורם גדול פי כמה וכמה מאיסור אכילת חזיר.

עכשיו מבין רבי בונם מדוע שלח אותו רבו היהודי הקדוש מפשיסחא לדרך, כדאי היה לעשות את כל המרחק הרב רק כדי לשמוע את דברי האמת הנוקבים הללו. ומיד קמו הרב וחסידיו וחזרו לביתם.

(1)

צקרי הרק

תזריע: א] צרעת בעטיפת החיצונית

חז"ל השמיעו שנעלים מהווים עונש על הידרדרות מוסרית, כמו לשון הרע, יחסים אסורים וכו'.
יושם לב: בתחילת ספר ויקרא נאמר "אדם כי יקריב מכם" (ויקרא א, ב). כאשר יהודי מביא קרבן, התורה משתמשת במילים 'מכם', 'מתוככם'. אבל כאשר יהודי חוטא, לא משתמשים במילה 'מכם', כתוב "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת" המילה 'מכם' אינה נזכרת.

רש"י בתחילת פרשתנו מביא את אמירתו של רב שמלאי, שכשם שיצירתו של האדם היתה לאחר יצירת כל בעלי החיים, כך תורתו (תורת טומאתו) נתפרשה לאחריהם.

אפשר לו לאדם לטע בין שתי קטבים: אם הוא ראוי, הוא נחשב כאחד מגדולי חבריה; אם הוא אינו ראוי, הוא נמוך מבעלי החיים הפשוטים ביותר.

משה רבינו, הנביאים וחז"ל היו כולם בני אדם, ובכל זאת הם עלו לגבהים של קדושה ולקירבה לה'. הם ביטאו את הרעיון של "אדם כי יקריב מכם", הקדושה יצאה מעומק נשמתם.

חלקו הראשון של ספר ויקרא עד פרשת שמיני מתאר כיצד יהודי מגיע לדרגה של 'מכם', כיצד הוא מקדיש את עצמו להיות קרבן לה' ועל ידי חיים של תורה, מצוות וגמילות חסד. הרמב"ם אומר בסוף הלכות שמיטה ויובל, שהקשר הקרוב לה' אינו מוגבל לבני לוי. כל יהודי יכול לשאוף לכך להגיע לדרגות גבוהות מאלה של המלאכים.

מנגד, האדם יכול להיות גדול כאמון, כמדען, כמהנדס, כפוליטיקאי וכו' ועדיין להיות מצורע מבחינה רוחנית ומוסרית. צרעת היא יותר רוחנית מאשר גופנית.

למשל, בספר מלכים מתואר נעמן כאדם שנחשב גדול בעיני עמיתיו, אבל מבחינה אתית ומוסרית הוא היה פושט רגל, מצורע.

בתוך כל יהודי יש משהו תורשתי ופנימי, אשר יכול להוביל לגדולה ולגבוהים רוחניים, אולם כאשר יהודי שוקע לדרגה של מצורע, אין זה 'מכם'. כאשר יהודי חוטא, הוא עושה זאת בעקבות השפעות חיצוניות. המבנה הרוחני שלו אינו מתאים לחטא ואינו מסוגל להחליט חטא מבפנים.

הרמב"ם (סוף פ"ב מהלכות גירושין) משתמש במושג הזה של 'מכם' כדי להסביר את ההלכה של "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". למשל, בנסיבות מסוימות אדם חייב לגרש את אשתו. אם הוא מסרב, יש לבית הדין הסמכות להלקות אותו עד שהוא מסכים לתת את הגט. פיצד יכול בית הדין לכפות עליו? והלא אנחנו יודעים שגט שניתן בכפייה (גט מעושה) אינו תקף! הרמב"ם מסביר שאישיותו הפנימית של היהודי רוצה להיענות להוראות בית הדין. אבל כוחות חיצוניים, יצו הרע, מאלצים אותו לא להיענות. בית הדין מלקה אותו כדי שהוא ישכח את יצר הרע וכדי לאפשר לתחושותיו הפנימיות לבוא לידי ביטוי ולגרום להיענות שלו לדרישות בית הדין.

חז"ל מעירים כי כחלק מן הטקס של שער המשתלח ביוה"כ הכהן מונה את החטאים השונים והוא "מניח אותם" על ראשו שי השעיר המשתלח, כי השעיר הזה מייצג את עשו. ואז הכהן מבקע בתפילתו מהי שישלח לעם ואומר: 'כפר נא'.

מדוע לא להשתמש במונח 'סלח' או 'מחל'?

'כפר' פירושו למחות בקלות. לה' יש 'חומרי ניקוי' שונים, שבעזרתם הוא יכול להסיר את כתם החטא, אולם לא כולם יהיו 'יעימים' לחוטא. הכהן מבקש שה' פשוט ימחה את החטאים, כי הם על פני השטח ולא נספגו ברקמת היהודי. החטאים אינם תואמים את מבנהו הפנימי. הנ לא נעשו מרצונו החופשי של היהודי, אלא נכפו עליו מבחוץ.

החטאים הם ממלכתו של עשו, השעיר, ולכן אנחנו מחזירים אותם לבעליהם החוקיים ומוחים את השאריות שלהם מן העם היהודי בלי להשאיר כתם קבוע. כל המושג של תשובה בנוי על הרעיון שהחטא הגוי רק לעומק העור וקל לנקות אותו על ידי תשובה. זהו המושג של אדם כי יהיה נגע צרעת בעור בשרו. החטא, הצרעת, מוגבל לעור והוא אינו נמצא בעומק אישיותו של החוטא. מכאן שאפשרות הכפרה, השטיפה הפשוטה לניקוי החטא.

הופיע בסי' דורש לציון לפרי תזריע, הוצאת המזרחי בא"י.

4) כחמא (3) חק

ישוב על פי סברא למה שלא גזרו על מילה בשבת כדרך שגזרו במגילה, שופר ולולב, כתב הר"ן במסכת ראש השנה:

יש חילוק בין שופר, לולב ומגילה - שהכל טרודים בהם ביום קיום מצוותם, ואם ישכח אחד ויוציא, לא יהיה מי שיזכירנו שהיום שבת, ולכן גזרו חז"ל שלא לקיים בשבת, לבין מילה שרק אבי הבן טרוד בה ביום השמיני ולא כל ישראל, ואם ישכח האב ויבוא להוציא את התינוק - ימצא מי שיזכירנו ששבת היום, ולכן במילה לא היה צורך בגזירה.

רמז נפלא לתירוצו של הר"ן, הובא בספר "שפת יצחק":

לכאורה יש לתמוה, מדוע כשניתנה מצות מילה לאברהם (בראשית יז, יא), כתוב בלשון רבים: "ונמלתם את בשר ערלתכם", ואילו כאן כתוב בלשון יחיד: "ימול בשר ערלתו"?

אולם מכיוון שמפסוק זה למדו חז"ל "וביום השמיני" - אפילו בשבת, ממילה מתבקשת הקושיא: למה לא נגזור לאסור את המילה בשבת, שמא יעבירו ברשות הדבים, כשם שגזרו בשופר, לולב ומגילה? ולכן נכתב בפסוק "ימול בשר ערלתו", בלשון יחיד, כי כיוון שבמצות מילה טרוד רק היחיד ולא הציבור, ואם ישכח וירצה להוציא את התינוק לרשות הדבים - אחרים יזכירוהו שיש בכך איסור, לכן לא היה צורך בגזירה!

יעבירנה ארבע
אחת כשהם רדנים. אבל מילה
בשבת אין לתמוה דלא מילה
נכחו עליה י"ג דייחוי' א"כ
אדם מל' אלא א"כ ס"י סק' דשמיני
י' בדי' י' שאל לרי' ה"י א"ד

3) חק
3

ראש השנה (ה' מדיני הר"ק, בדי' גמ' פ"ט) ספר "שפת יצחק"

4)

שם פ"ג ש"ס
ל' (4)

1 זה אין וגירון בכלל דומה לראיה כלל, דשם היתה
הגזירה מפני דחששו דמשום יכולת קיום המצוה יבוא
משום כך בעצמו לחלל גלל כן את השבת. והיינו דבכרי
שיוכל לקיים ולהוציא לפועל המצוה כמאמרה יעביירו
ד' אמות בריה וילך אצל חכם ללמוד בכדי שיהא בקי
ב. והמדובר בבני ישראל כשרים הרעיים בכל לבם
לשגור ולקיים מצוות ד', אלא שחששו רבנו דאולי
מתוך הטיראא כקיום המצוה ישכחו לרעו קט מאיסור
העברה ומאציאות הר"ה הוציץ בינו לבין החכם ומשום
כך עבדו רבנו תקנתא לצדיקי שלא יבואו לידי מכשול.
2 אכל בנידוננו הרי המדובר ליע ברשימי העוברים על
מצוות ד' ונתורו ומחללים בתמידות את השבת האשר
מתוך זה יבואו גם בשמחה מילה דגן לחלל ג"כ את
השבת כפי חרולם בדברים שאין להם כל מנוע להתנאה
לפועל של עצם מצות המילה בעצמה, והאז התיולול
3 עושים רק גלל כן משום דבהפקיירא גיחא להו ללכת
אחרי שרירות לבם לנחיתותם ולנחיתות המסובים. הריכ
הרי כידוע תקנתא לךשיע לא עקדינו למיעקר משום
הפקרותם וקלות דעתם מצוות התורה ואין העבירה
שלהם יכולה לכבות את המצוה ובכונן דא אמרינן
4 עולם כמנהגו נוהג והשמים המקלקלים יתנו את הדין.
גם אפילו בנחמא דגמ' שם. כתביום התוס' במגילה
שם דאבל מילה בשבת אין לדחות דהמירא שכן
נברתו עליה י"ג בריתות. והמאירי שם מפרש בחד
הידועא דשאני שומר מגילה ולולב דאין בקיום מצותן
מלאכה ואפשר שאלו היה בקיומן מלאכה לא הותרו
ואזר שכן כל שיש חשש במצותן שמא יבא לידי
מלאכה דין הוא שותדהאבל מילה שיעקר מצותה
במלאכה חמורה היאך תרצה מוחש שלא יבא לידי
מלאכה ע"ש. הרי דנבי מילה לא נאמרה בכלל שביכולת
5 חכמים לדחותה משום חששא דעבירה אפילו בנחמא
שיכלו לדחותה גבי שופר לולב ומגילה. משום דמילה
שאני האין ביכולת חכמים לכך זה מצד חמורה מצות
המילה שכן נברתו עליה י"ג בריתות. הן מצד שיעקר
מצותה במלאכה חמורה ולכן אין בכח לדחותה משום
6 חששא שלא יבואו לידי קלאכה.
ועוד זאת שם בלולב שופר ומגילה לא נקרא שחכמים
שוקרים דברי תורה מכיון בתורה לא נזכר
במשורש גם על כשחל להיות בשבת (ובמגילה לא נזכה
בדברי הקבלה). אבל כאן במילה הרי יש ריבוי משורש
7 בתורה וביום השמיני אפילו בשבת. איכ אין כח
בד חכמים לעקור דברי תורה משום איהו גזרה שהיא.
וככה"ג מצינו להטיו בצירח ס"ה תקפ"ח סק"ה. דעל
קושיית הביי בשם הר"ן דמיש מילה דהיה
שבת ולא גזרינן שמא יעבייר התינוק ד"א בריה מתוך
8 משום דהותרה רבחה בפ"י וביום השמיני אפילו בשבת
משום כך לא רצו לעקור ד"ת בפירוש משום גזירה.
החכמים עשו סיג לתורה ולא לעבור על ד"ת לעקרה
לגמרי עיי"ש. הרי כחוליקי וניל.

סימן ג

אם יש לדחות מילה בזמנה שחלה להיות בשבת כאשר בעקבתה תגרם חילול שבת על ידי בעל הברית והמוזמנים.

ב"ה. יום ועש"ק י"ט מנח"א תשי"ג.

ירושלים עיר הקדש טובביא

לכבוד תלמידי היקר והחביב הרב המופלא הירא ושלם זכר מנח"א אברהם דוד שלם שליט"א

רב להקלה המאוחדת לימא"פרו

אחזקה"ש באהבה וכבוד.

1 הרני נותן בזה דין קדמה לשאלתך העומדת לפניך על הפרק וממחר להשיבך כמובקשך. השאלה היא: אם מן הראוי ע"פ ההלכה לדחות ברית מילה בזמנה שחלה להיות בשבת כאשר בעלי הברית והמוזמנים מחללים גלל כן את השבת בהעברה וכישול בהכנת עוגות ומפיקים, בביתא למקום בסוכניות.
2 וכעישון סיגריות בפרמבויות רבה ע"י קול המסובים.
3 וזאת חשובתי בעתי"ת אמנם השאלה גדולה ומרה היא ומבין שיטי מכתבך הרגשתי הצער הרב והמוקפה הנפשית הגדולה שמפיקה עליך בויתתך בעצמך המחל ממלא התפקוד ורואה ומסתכל במרעייך המעשים אשר לא יעשו תנעשים ע"י אחינו בני ישראל שהתרחקו ליע במדה כיכ רחוקה מאד ד' וותרת קישו ה"י ועיניך רואות וכלות באין לאל ידך לבוא לעורת השבת-מלכתא הנרמסת בריש גלי. כפי אשר תאוה גמשך הסתורה ומשתתף אני באמת מעומק הלב בצערך הרחמי הנה אבל לעומת זאת עלינו לדעת כי בבואנו

להביא את השאלה בכיר מבין והלכה עלינו מן התורה להתגבר על רגשינו ובגש ולכות את שותבותינו שיהיו נתונים ומשועבדים למשכ"ת השכל והרחמי ומשם נקח לעבה את ד' לדלות מידעת ולאסוקי בעיה שמעתתא אליבא דהלכתא לדעת את הודך אשר נלך בה המעשה אשר יצאת.

אשר יצאת.

א) בדברייך הנה רצה להביא דוגמא וסייעתא לדעת נוסה-שלך לדחות משום כך את המילה בזמנה. ממה שמצינו מצות רבות כללוב שופר ומגילה שדוחות מוזמן בגלל קדושת ושמירת השבת כדאמרו ז"ל. שמא יטלנו ויעביירו ד' אמות פרשות חריבים (ו"ה כ"ט : מוכה מ"ג ומגילה ד')

ב) ולזה אשיבך. דמלבד אשר כידוע אין מדרגין גזירות זו לזו ואין בידינו לחוש גזירות מעצמנו. מלבד

טו בסיכומם של דברים. נלע"ד דמעיירא דדינא יש למול המילה בזמנה כשבת מכיון שזה חיוב המוטל בכלל לא רק על האב בלבד כי אם על הדייך ועל כל בית ישראל אשר בכלל המהול, וכשם שלא יצויר לומר למשל שלא יפתחו הבית כנסת בשבת להתפלל בו מפני שעיי"כ ישמעו מחללי שבת שישינו בכאן בית כנסת ותפלה בצבור ויסעו במכונית לבית כנסת לעת מצוא שהמחל יבטל החיוב שמוטל עליו למול הנה הגולד ביום השמיני אפילו בשבת, ושטוים המקלקלים ומחללים את השבת יתנו את הדין, ומובן שעם זאת יש להתירע ולמחות בכל האמצעים שבידי כשרואים על המקום את החילולים לדרוש במפניע להפסיק החילולים ולחכות עם המילה עד שיתחולל. אלא שאם לפי ראות עין ישנה איהו תקנה לגזירת מירצת החילול שבת להבא בזה שימנעו מלמול בשבת מילות כאלה ארבע או חמש פעמים, דישמעו ויראו ולא יוידון עור. דלא יתאים להם להיות מובולים לרעה משאר בניי הכשרים שאינם מחללים את השבת. ככה"ג אפשר שפיר להמנע מלמול, וכנתבאר לעיל בדברינו במילתא בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

בטעמא.

הבה נקוה כי במהרה יערה על בית ישראל כולו רוח ממרים ותועים ילמדו כינה לשוב אל ד' לשמור מצותיו וקטתיו ומשפטיו לטוב להם בזה ובבא. בנרכה ובאבה

אליעזר יהודא וולדינברג

"בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (יג, מו)

רש"י - שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו.

צריך להבין מדוע המצורה משונה מכל הטמאים שצריך להיות מבודד גם מטמאים כמותו.

5
היינו

דבר ידוע הוא בעת שפוקדת צרה את עם ישראל, מתחילות הבריות לפשפש ולחפש אחר עוונות וחטאים שבעטיים באה הרעה, כך ארע בשנת תר"ח כאשר מגפת חולירע פרצה בעיר וילנא ובסביבתה, ורבים חללים הפילה, והבריות פשפשו איש במעשיו, ויש שפשפשו אף במעשי הזולת כדי לחשוף את הסיבה שגרמה למגיפה

5

1 אחד מאותם אנשים שחפשו חטאים לא רק בחדרי לבם, אלא גם אצל זולתם, חופיע בביתו של ר' ישראל מסלנט ולחש באוזני הרב על אודות מעשיו הגרועים של פלוני, ודאי עקב מעשיו הרעים פקדה אותנו המגפה הקשה.

(6) פ

ענה לו ר' ישראל: כידוע צייתה התורה לשלח את המצורע אל מחוץ לגי המחנות, ואסור להושיב עמו טמא אחר, מדוע הרחיקה התורה את המצורע עד

כדי כד?

אלא אמרו חז"ל צרעת באה בעבור לשון הרע, ואיסור לשון הרע כולל גם חיפוש חטאים ופגמים אצל הזולת אפילו שהם אמת, ועל כן אומרים לו לבעל הלשון הרע אם חושב אתה את עצמך למומחה במציאת חטאים ועוונות - צא נא אל מחוץ למחנה בהתבודדות מוחלטת ותמצא את העוונות הפרטיים שלך.

(י"טללי אורות")

11 בימי קום המדינה, כאשר נשפך דם ישראל כמים, ענה אחד ואמר לפני הרב מבריסק, נראה לי כי כל הצרות והיסורים באים משום ריבוי חילולי השבת בארץ הקודש.

השיב הרב ואמר לו: יונה הנביא היה על ספינה שכל נוסעיה היו עובדי עבודה זרה, ובכל זאת כאשר באה רוח סערה אמר: שאוני והטילוני אל הים, וישתוק

16 הים מעליכם, כי יודע אני כי "בשלי הסער הגדול הזה עליכם". יכול להיות מצב שבו כולם עובדי עבודה זרה אך אם מתרגשות צרות צריך לחשוב "בשלי הסער הגדול הזה" ולא לתלות באחרים (וארנות חסידים).

(7)

(מז) והבגד כי יהיה בו נגע צרעת. זה איננו בטבע כלל ולא הוזה בעולם*, וכן נגעי הכתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהוה כיצור בבשרו או בבגדו או בביתו להראות** כי השם סר מעליו*. ולכן אמר הכתוב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם*. כי היא מכת השם בבית ההוא* והנה איננו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה' כמו שאמר כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזת** ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע. אבל מפני שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה*. ובתורת כהנים** דרשו עוד שאין הבית מטמא אלא אחר כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו. והטעם כי אז נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה בתוכם וכן אני חושב בנגע הבגדים שלא ינהגו אלא בארץ, ולא הצורך למעט מהן חוצה לארץ כי לא יארעו שם לעולם. ומפני זה עוד אינם נוהגים אלא בבגדים לבנים לא בצבועים כי אולי הצבע הוציא הכיצור ההוא במקום ההוא כטבעו** ולא אצבע אלהים היא. ולפיכך הצבועים בידי שמים מטמאין כדברי רבי שמעון** ועל דרך הפשט מפני זה יחזירו הכתוב בכל פסוק ופסוק הבגד או הצור או השתי הערב, כי הדבר נס*, ולרבותינו בהם מדרשים וכלם בתורת כהנים:

כדל

(8) סמלון
אזת ערה
סל ירמק

1 צריך האדם להיות לו הבנה אחרת לגמרי בהשקפה על כל ענין הטבע. ונקח לדוגמא כשרואים שממטה הווה נחש, או ממים מתהווים דם, הנה ראשית חכמה, מייג הוא השקפה אחרת לגמרי על טיבה של מים. אדם המורגל יום יום עם טבע המים, הנה כשנשאלנו על טיבה של מים ודיעתו בה, לא יגמגם כלום בתשובתו, כי ידוע יודע היטב את המים ומהותה, וכלום לא חסר לו בידיעותיו, לפי מחשבותיו המורגלות, אבל כשנעמידהו לרגע, ונצליח להעלותו מעל מחשבותיו התמידיות והמורגלות, אזי בהשקפות עליויות שישג, כבר יביט אחרת לגמרי על מהותה של מים וטיבה, האיש הזה כבר יתהוה וישתאה בכל ידיעותיו המוגבלות, כבר לא ידע ברוריות בכל הגדרותיו שהיו לו במים עד כה, ובמסקנותיו הסופיות כי אצבע אינו יודע באמת מה זה מים ומה הגדרותיה, הנה ידיעותיו של האיש הזה עכשיו, בטיבה של מים, כבר ידיעה אחרת היא לגמרי, וכן לדוגמא ענין של אור וחושך. אדם במחשבותיו המורגלות והפשוטות, הוא מבין הכל, כלום מעורר, ולא חודר כלל בתוכיות הענינים, להפרידם על כל נתיבם, מהו אור, ומה הן פעולותיה, מהו חושך, ואין הוא מתהוה אף חושך הוא בהעדר האור, או היא מציאות בפני עצמו, הכל חלק לפי וכלום לא חסרין לו בידיעותיו בהגדרותיו אף לא מילתא אחת.

1 והבגד כי יהיה בו נגע צרעת (ג, מז). עיני רמב"ן. ובספורנו מאריך בענין זה וכתב: ממה שאין ספק בו שלא יהיה זה בטבע בשום צנים, כי בבגד לא יקרו אלה המראות המשונות וכו' אמנם העיר הכתוב שלפעמים יהיה זה כפלא בבגדים ובכתים, וזה להעיר אודן הבעלים על עבירות שבידם כמו שספרו ז"ל שיקרה בענין השביעית כאמרם (קדושין ב) בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית יסוף מוכר את מטלטליו לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו וכו' וכ"ז בחמלת ה' על שומרי מצותיו וכו', אמנם הנרדמים איך לא ידעו כלל ולא התעוררו כלל לדעת דבר כזה הם בלי ספק תחת הנהגת הטבע וכו' ולזה ראוי שלא יהיו בגדי בני הנכר מטמאים ולא בתיהם מטמאים בנגעים כלל. ככל הענין, הנה האחת שאנו צריכים ללמוד ולהעלות, היא מה שכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא, כי מן התועלת שיש לנו מן יציאת מצרים, מן כל האיתות והמופתים שהראנו הש"ת, הוא כי מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקורנו שכולם נסים און בהם טבע ומהותו של עולם בין הרבה בין כתיב, עיני כל דברנו ושינונו.

סע"ג

ולהפסיקה כרגע מורם מחשבותיו התמידיות והמורגליות, ותצליח להעלותו על מחשבות יותר חודריות ומנתחיות, מחשבות מעל ההבטה הרגלית, כי אז כבר יכיר ויוכח כי אמנם אין לו כל ידיעה באור, מהו, ומה מהותו, וכן החוסך מלבד השאלה אם חושך הוא העדר של אור או חושך הוא פריאה ומציאות בפני עצמו, הנה בהבטה עליונית הוא לא ידע כלל בעצם מהותו של חושך, מהו ומה מהותו, כי לא יצא מעולם מחוץ למחשבותיו הרגליות.

וכשהקב"ה מוכה לנו בהווית ניסים, הנה מן נס משתנה לו כל השקפתו על טבע, כשרואה, ההופכי הצור אגם מים, רואה איפוא כי לא ידע כלל מהו אבן, וזה מביאו לצאת ממחשבתו ה"חילונית", ממחשבתו היום יומית, ומבין כי לא הבין כל הבנה במציאותה של טבע. נסים מעוררים את האדם, נסים מעמידים את האדם (שטעלען אפ) מורם מחשבותיו המלומדיות, נסים מרוממים את האדם ומעלים אותו לשקוף בהבטה מעל גדרי הטבע המוגבלות, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה וכו' בכל דבריו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, ובשמבין שאינו מבין את הטבע, כי אז מכיר, מבין, יודע, כי כולהם רק רצונו ית', ומי שאמר לשמן וידלוק יאמר לתומך וידלוק, ההדלקה לא מהשמן באה, כי אם מדבר ה' אשר בהשמן, כי, "לעולם בדברך ה' יצב בשמים וגו' כוננת ארץ ותעמיד" (תהילים קיט, פט). מארץ עד שמים רק גזרתו ית', היא המקיימת, טבע ולמעלה מן הטבע אחת הו, הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד,

והוא — כדברי הרמב"ן — יסוד כל התורה כולה. (ועיין בדח"מ א' המשך המאמרים בענין טבע ולמעלה מן הטבע ה— כ.)
כן על דרך זה צריכים אנו ללמוד להבין ולהעלות מפרשת הנגעים. נגעי בגדים והבתים בלי ספק שאינן באין מצד הטבע, כי אין בהם דם ולחיות המסבבים העיוש, או כל חלי וכל מכה, ועל כרחק אתה צריך לומר שבאים בדרך נס על צד העונש, וזה — צריך לך לחיות — בנין אב גם על נגעי הגוף שהם חוץ לטבע על צד העונש" (לשון כלי יקר). כשאדם רואה, אלה המראות המשונות וכן כל הנגעים כי יהיו באדם הלא עליו להתבונן בהם, ולהטיק כי יש כאן משא ומתן שמנחלים אתו מן השמים, ה' הוא כאן הכוזב אתו, להעיר אצלו על עבירות שבידו, ואיך הוא לא יבין נמשל כבהמות נדמו?!

אמר הכתוב (משלי כו ג), "שוט לסוס מתג לחמור ושבת לגו כסלים". כמה נפלא הפסוק הזה! אדם יושב הוא על סוס, בע"ח בלתי משכיל, אין לו שכל להנהיג בעצמו, והנה הסוס רץ אתו למרחקים, מכונן דרכו ומגינו לבעלים בדיוק למטרתו שהעמיד לו אותו האדם! הלא ממש פלא הוא! ואיך באמת עלה זה, אבל התירוץ הוא — "שוט לסוס!" — מלמדין אותו להבין רמזי השוט, ולסוס אין צריכים הרבה, אלא לישוט, כלומר להוליך את השבט באויר עליו ולא להכות אותו, וכאשר מוליכין את השבט באויר עליו הוא מתירא ורץ" (לשון הגר"א). והסוס אם לא התלמד ברמו השוט והמושכת, מובן עד היכן שהיו יכולין להגיע אתו; והנה, החמור אינו מועיל לו זאת אלא צריך מתג להוליך ולמשוך בו, אבל הכסיל אינו מועיל הכל אלא שבת לגו כסלים (לשון הגר"א) — מקל יותר חזק ומאויס. הנה האדם הכסיל אף לא נמשל ולא נדמה כבהמה!

ובמדרש (שמו"ר כ, א) אמרו שוט לסוס זה פרעה הראשון שנאמר וינגע ה' את פרעה על דבר שרי אשת אברם וכו' ומתג לחמור זה היה אבימלך וכו' ושבת לגו כסלים זה פרעה והמצרים שכינו שנחטלו במכות שלא בטונתם שלחו את ישראל. כשלקח פרעה הראשון את שרה הנה שאל עבודה, ואברהם אמר לו אחותי היא, ובלא ידעו מכלום לקחה, ובלילה כשנגעו ה' בנגעים, תיכף הבין מה שמרמזים אותו, כי הרי סוס שאין לו שכל מבין ברמזי השוט, מכשי"כ שאדם בן דעת יהי די לו ברמיוא. ואבימלך כנראה לא הקיץ ולא חש תיכף על מעשיו, ומה שמרמזין לו, והי צורך כבר לייסרו במתג להוליך אותו ולמשוך בו, כמאמר הכתוב: ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי. ושבת לגו כסלים זה פרעה והמצרים — אוי ואבוי לפרעה ולהמצרים כי לא העיל להם אף לא שוט ולא מתג, כבדה לבם, ועיניהם נסתחו מראות כי יד' ה' נגעה בהם, ואחרי כל המכות שנחטלו בהם שלא בטונתם שלחו את ישראל, כיון ששלחם התחיל קורא ווי ווי, הוי ויהי בשלח את פרעה". (סם במדרש).

מתוך הרגלנו יום יום במקרי הטבע, הנה כשאדם נחלה ונופל למטה, מחשבתו הראשונה היא על הסיבה הטבעית שהביאה אותו לידי המחלה, אצל חז"ל הקדושים כצינו (ברכות ה): רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא וכו' אמרו ליה לעיין צמר במיליה, וברש"י: ישפש במעשיו. הנה לא חשבו ולא שאלו כלל על הסיבה הטבעית שגרמה לחמרא שתחמץ, אלא ראשית וסוף כל דבר שאלו ועסקו למצוא אחת הסיבה האמיתית, היא מעשיו של אדם, ש"ק הם הגורמים היחידים בקלקול והפסד היין, כמו שאמרו שם: "מי חשיר הקב"ה דעביד דינא בלא דינא".

כשרואין מראה מפליאה בבגדים שלא יהיה זה בטבע כשום פנים, הנה הרי אין לנו כל יחס והבנה במהלך אלה הנגעים, ובהם מבינים דאי כי זה, "הפצלת שוט", "משיכה במושכות", אחרי כי פתרון אחר אין לו על העובדה זו המפליאה. אבל מהו עיקר התועלת שצריך לו לשאת מכל ת, סוגיא" — לידע ולהודיע שאמנם הכל, כל הנמצא, וכל המתרחש, אם אי-טבעי ואם טבעי, הכל הוא כי אם, "הפצלת שוט", "משיכה במושכות" האדם המתעורר, המבין כי, "לא-טבעי" הוא, "הפצלת שוט", "משיכה במושכות", הלה יבין כי גם, "טבע" הנה רק, "הפצלת שוט", "משיכה במושכות", אלא כי האדם הוא משחת כזה, בלי כל דמיון לבע"ח, כי לא מועיל לו כל הפצלת אויזה שוט שהוא, מרשכין אותו ואומרים לו לך לכאן, הטח לימין, העמד ישר רגליך, והוא באחת הולך בשרירות לבו הוא, וברעה בוחר דרכו ולא מרגיש, הוא אשר אמרנו לעיל כמה נפלא הפסוק הזה, להמתית על האדם קו בקורת כזה, כמה נורא החרוף והנגאי (א סטראשנער וידעל), הלא עם סוס חרי אתה יכול לנסוע אתו אף למרחקים, ללא כל דאגה, וללא כל בעיות, ואת האדם הגדול אינך יכול להוליכו אף לא פסיעה אחת בלי מגלב תלוי! ואלה הם דברי המדרש (במ"ד יג, ד), "הה"ד (משלי יט, כט) נכוננו ללצים שפטים ומהלומות לגו כסילים, נכוננו לעוברי עבירה דינים וכו' אמר הקב"ה עד שלא בראתי את האדם התקנתי לו חמשה מגלבין — שאת ספתת בהרת שחין מכות וכו' (ועיין כאן במדרש ויק"ר טו, ד).

הוא סוד כל ענין הנגעים. מן המופלאות לדון על כל הקורות, הלא-טבעים והטבעים, כי הכל הכל רק, "הפצלת שוט", "משיכה במושכות", לעוררך להקיצך וללמדך, להכיר כי מדברים אתך, להורתך כי מלמדים אותך את הדרך חלך בה. הוא אמרם ו"ל (קידושי כ), "בוא וראה וכו' אדם נושא ונותן בסירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו וכו' לא הרגיש לסוף מוכר את ביתו וכו' לא באת לידו עד שמוכר את בתו וכו' לא באת לידו עד שמוכר את עצמו וכו' וכו'". — מקודם רק מכה קלה, רק כמו שוט לסוס, ולא מועיל כי אז מכים אותו במהלומות יותר חזקות, ועדיין לא מרגיש עד שבת לגו כסילים, עד יבין וישמע כי, "מדברים אתו", וכי מה יעשה האדם אחרי שנברא — ישפש במעשיו".

10

כל דיבור לא יבין ספיקות בנפש האדם כי יחידים הן המצאות לו יחידים. וכל שאינו תכונתו של אדם הוא ספיקות. וכל שאינו תכונתו של אדם הוא ספיקות. וכל שאינו תכונתו של אדם הוא ספיקות.

5

"אִשָּׁה כִּי תִדְרֹעַ וְגו' וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל" וּבַמִּדְרָשׁ: "הִדָּא הוּא דְכַתִּיב
 "אִשָּׁה דְעֵי לְמִרְחֹק וּלְפַעְלֵי אֶתְנִצְדָּק". אִף בְּפִרְשַׁת מְעוּרָה מְעִינָה
 "מִרְחֹק": "כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית", וּבַמְסוּרָה וְהוּבָא בְּעַל הַטּוֹרִים נִמְסָר
 שְׁתֵּי פַעְמִים "נִרְאָה": כֵּן, וּ"מִרְחֹק ד' נִרְאָה לִי".

(11)
 תורה
 ודמוצ'ים

כִּשֶׁם שֶׁבְּתוֹפְעוֹת הַיִּסְטוֹרִיּוֹת אִפְשָׁר לַעֲמוּד בְּבִהֲרוֹת יוֹתֵר עַל
 סִיבּוֹתֵיהֶן וּמְסוּבִיבֵיהֶן כְּשֶׁאֲדָם עוֹמֵד בְּמִרְחָק זְמַן מֵאוֹתָן הַתּוֹפְעוֹת, וַיְכּוֹל
 לְהִתְרוֹמֵם מֵעַל לָהֶן וּלְהַקִּיף אֶת כָּל הַסְּבִיבָה בְּמִבְט רַחֵב יוֹתֵר, וְלֹא
 כְּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּתוֹךְ תּוֹכָהּ שֶׁל הַקְּלֵחַת שֶׁל הַחַיִּים הַחֹזִים, כִּי אִין אֲדָם
 יִכּוֹל לְהַבִּין אֶת תְּהִלְכֵי הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה בְּעוֹלָם אֲלֵא בְּרִיחֹק זְמַן יֵשׁ
 אֲשֶׁר בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה אָדָם רוֹאֵה תְּהִיכּוֹת בְּעוֹלָם, אִי־צַדֵּק וְאִי־יוֹשֵׁר,
 צַדִּיק וְרַע לוֹ וְרַשָּׁע וְטוֹב לוֹ וְכוּצָא, "כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית". אֲבָל "מִרְחֹק
 ד' נִרְאָה לִי". כְּשִׁיגִיעַ לְתַקּוּפַת זְמַן רְחוֹקָה יוֹתֵר וַיִּתְּבוֹן לְמַפְרַע עַל מַה
 שֶׁקָּרָה וְזֶה שֶׁעֲבָר, יִרְאֵה כִּי הַכֹּל הִיָּה בְּחִשְׁבוֹן וּבְצַדֵּק. עֲכָשִׁי רוֹאֵה
 נִגְעִים, וְלִבְסוּף יִכִּיר כִּי יָד ד' פִּעְלָה כָּל זֹאת, וּפִעְלָה לְשֵׁם מַטְרָה סוֹפִית.
 מְדוּרִיקָת וּנְכוֹנָה, אִם "אִשָּׁה דְעֵי לְמִרְחֹק", אִזִּי "לְפַעְלֵי אֶתְנִצְדָּק".

שְׁתֵּי פַעּוֹלוֹת בְּמִלָּה — מִלָּה וּפְרִיעָה. וְכַתּוּב בְּסַפְרִים שֶׁפַּעּוֹלוֹת אֵלּוּ
 מְסַמְלוֹת אֶת הַנְּהַגַּת הָאָדָם בְּחַיּוֹ עֲלֵי אֲדָמוֹת. הַאִיסוּרִים וְהַטּוֹמָאוֹת יֵשׁ
 לְשַׁלוֹל וְלְהַסִּיר לְגַמְרִי, וְהַדְּבָרִים הַמּוֹתְרִים, שֶׁלְכַאוּרָה אִין בְּהֵם קְדוּשָׁה
 וְאִף לֹא טוֹמָא, יֵשׁ לְתַקְנָם עַל יַד הַחֲדַרְת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת בְּהֵם, וְאוֹ
 אִף הֵם נִהְפְּכִים לְקְדוּשָׁה. עוֹר הַמִּלָּה חוֹתְכִים וּמְסִירִים, וְאִילוֹ עוֹר
 הַפְּרִיעָה לֹא חוֹתְכִים אֲלֵא מְתַקְנִים. "אִמְלַתְם אֶת עֶרְלַת לְבַבְכֶם" אִף הִיא
 כִּי. לְהַסִּיר הַפְּסוּלוֹת וְהַטּוֹמָאוֹת מִן הַלֵּב, וְלְתַקֵּן אֶת תַּאוּזַת הַהִיתֵר שֶׁבִּלְב.
 אֲלֵא שֶׁהִילֵד בֵּן שְׁמֵנָה יָמִים אֵינּוּ יוֹדֵעַ כְּלוֹם וְאֵינּוּ מַכִּיר כְּלוֹם מְכַל זֶה.
 אֲבָל הַפַּעּוֹלוֹת הֵלֵא מְכוּוֹנוֹת לֹא לְאוֹתָהּ שַׁעַה, אֲלֵא לְכַשִּׁיגְדֵל, לְמִרְחֹק.

(12) שני פנים א' ב'

וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשֵׂרָה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
 הַמֶּלֶךְ עַל־יָד: אֶל־הַלְחָם לְאִכּוֹל: וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ בַּפַּעַם וַיִּפְקֵד
 בַּפַּעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם וַיְהוֹנָן וַיֵּשֶׁב אַכְנֵד מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֵד מְקוֹם
 דָּוִד: וַלֹּא־דָבָר שְׂאוֹל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מְקַרָּה הוּא בְּלִתי טְהוֹר
 הוּא כִּרְלָא טְהוֹר: וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר
 שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מִדָּוִד לֹא־בָא בְּדוֹשֵׁי גַם־הַמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְחָם: וַיַּעַן
 יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל וַשְׂאוֹל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲבָדֵי עַד־בֵּית לְחָם: וַיֹּאמֶר שְׂלוֹחֵי
 נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְהִי־לִי אֲחִי וְעַתָּה אִם־מִצְעָאֵתִי מִן בְּעִינֵיךְ
 אִמְלִטָּה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עֲלֶיךָ לֹא־בָא אֶל־שְׁלֹחַן הַמֶּלֶךְ: וַיַּחֲדָאֵף שְׂאוֹל
 בְּיְהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ כִּי־נִשְׁעַת הַמַּדְרִיּוֹת הֵלֵא וְדַעֲתִי כִּי־בַחֲרָה אֶתְּךָ לְבְּדוֹשֵׁי
 לְבָשֶׁתְךָ וּלְבִשַׁת עֲרֹת אִפְדֵּי: אִם כִּי כִלְיָהִים אֲשֶׁר בְּדוֹשֵׁי תִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא
 תִּבּוֹן אֶתְּךָ וּמְלִכּוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אִתּוֹ אֵלַי כִּי כִדְמוֹת הוּא: וַיַּעַן יְהוֹנָתָן
 אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יִסַּח מִן עֲשֵׂה: וַיִּסַּח שְׂאוֹל אֶת־הַחֲתִיָּה
 עֲלָיו לְהַבְתּוֹ וַיַּעַן יְהוֹנָתָן כִּי־בָלָה הוּא מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: וַיִּקָּם

(6)